

Efterlivets politiska berättelse: Socialpolitiska stridsfrågor och metodfrågor

Jörgen Lundälv, docent i socialt arbete, institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.
Seminarium i historia, 16 februari 2021, Institutionen för historiska studier, Göteborgs universitet.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

”Jag har gått därute på slätten ensam, och jag har känt mig lik ett höstlöv, som virvlar bort i stormen, och som ingen kommer ihåg. Aldrig har ljusen från fars och mors stuga lyst för mig – jag har alltid varit bland främlingar. Och när jag går för mig själv, blir jag stundom bitter och hatfull. Tusen människor äro som jag – men var finns de? Jag ville nog ropa till dem, men de skulle aldrig höra min röst. De längta som jag --- o, varför höra de mig ej!”
(s.31 i Hök, 1923, *Alvarens folk*).

Stuga från Eriksbergs socken, Gäsene härad (Sjuhäradsbygden), 1700-talet.

”I rummet finns också en ytterdörr som aldrig användes av de levande. Genom den bar man ut sina döda för att de inte skulle gå igen” (informationsskylt vid stugan). Ramnaparken i Borås.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

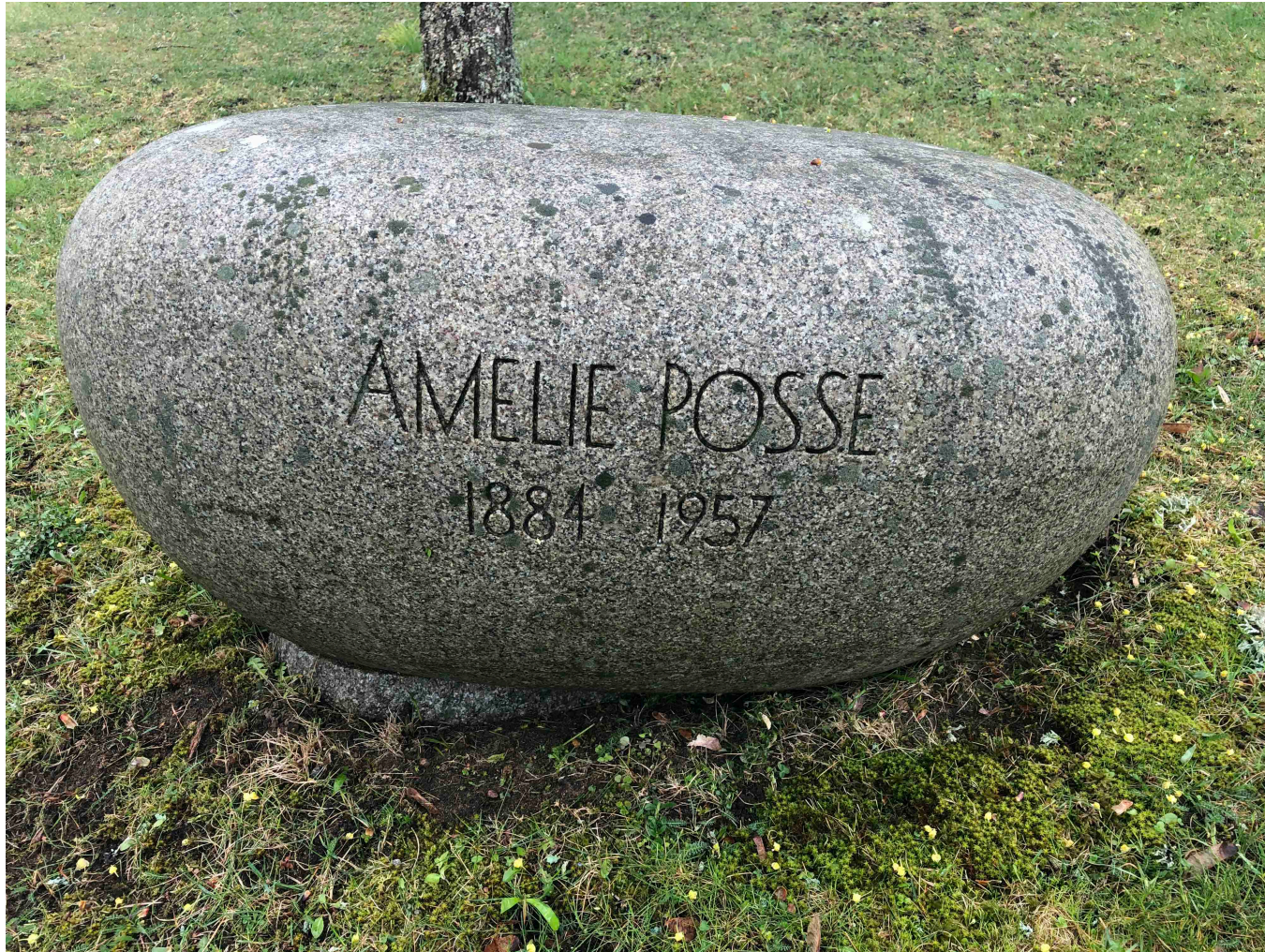

Statens institut för rasbiologi i Uppsala (1922-1958)

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Bakgrunden och syftet

- Att synliggöra och lyfta fram socialpolitikens kvinnor i Sverige utifrån beskrivningar i Svenskt kvinnobiografiskt Lexikon (SKBL), mediedatabaser och inom litteratur och forskning.

Frågorna

- Hur ser deras politiska efterliv ut i dagspressen?
- Hur har det talats om dem?
- Vilka har inspirerats och vilka frågor är fortfarande aktuella i vår egen tids socialpolitik och samhällskritiska debatt?
- Vilka socialpolitiska frågor och problem har varit mest centrala?
Hur har de socialpolitiska kvinnorna blivit hågkomna i eftervärlden?
- Hur har deras socialpolitiska efterliv kommit att beskrivas av efterföljande socialpolitiker, opinionsbildare, författare, journalister och forskare?

Framåtblickande och hopp

”Inom socialpolitiken är det viktigt att samhällskritikern inger lyssnare och läsare hopp inför framtiden. Debatter och diskussioner måste också vara konstruktiva och föra diskussionerna framåt. Den framåtskridande blicken är viktig”.

(s.47 i Efterlivets politiska berättelse. Kända och okända kvinnors kamper i socialpolitiken, 2020).

Ramberättelsens kvinnor

- Agda Montelius (1850-1920)
- Frida Stéenhoff (1865-1945)
- Gerda Meyerson (1866-1929)
- Anna Lindhagen (1870-1941)
- Ebba Pauli (1873-1941)
- Emilia Fogelklou (1878-1972)
- Elin Wägner (1882-1949)
- Amelie Posse (1884-1957)
- Elsa Brändström (1888-1948)
- Emilia Broomé (1866-1925)

Utmärkande drag för ramberättelsens kvinnor i boken

- Kampen för rösträttsfrågan
- Kampen för barns- och kvinnors rättigheter i samhället
- Kampen för människors lika värde
- Befolkningsfrågan
- Fredsfrågorna

Kronologi 1850-2020

- 1903 – Centraförbundet för Socialt Arbete (CSA) bildas.
- 1914 – Första världskriget inleds
- 1918 – Första världskriget slutar
- 1921 – Kvinnors rösträtt införs i Sverige
- 1922 – Statens institut för rasbiologi i Uppsala grundas
- 1934 – 1934 års steriliseringslag införs (psykiskt sjuka, utvecklingsstörda)
- 1939 – Andra världskriget inleds
- 1940 – Tisdagsklubben bildas (hemlig antinazistisk klubb)
- 1945 – Andra världskriget slutar
- 1945 – Tisdagsklubben upphör
- 1958 – Statens institut för rasbiologi i Uppsala upphör
- 2006 – FN:s konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättningar
- 2008 – Sverige ratificerar FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar
- 2020 – Barnkonventionen blir lag i Sverige

Socialpolitiska kvinnor i Svenskt Kvinnobiografiskt Lexikon (SKBL)

- Många kvinnor men inte alla. Alla kvinnor har inte synliggjorts i SKBL ännu.
- 132 kvinnor påträffades (socialt arbete, socialpolitik).
- Sökning efter dödsrunor (nekrologer och minnesord) i dagspressen (Kungliga bibliotekets tidningsdatabas och Mediearkivet).

Socialpolitiska stridsfrågor

- Kampen för kvinnors rättigheter och rättigheter för personer med olika funktionsnedsättningar.
- Kampen mot fattigdom och utanförskap i samhället.
- Kampen för familjepolitiska frågor; fri abort, kvinnors rätt till arbete, lika lön, kampen för föräldraledighet, utbyggnad av förskola.

Metodfrågor

- SKBL – Svenskt Kvinnobiografiskt Lexikon: ett utvecklande och framåtblickande lexikon.
- Kungliga bibliotekets tidningsdatabas.
- Mediearkivet.
- Tidningshistoriska databasen DIGI (Finland).

Resultat

- Ordets makt. Skrivande och opinionsbildning
- Mod
- Nätverkande, brevskrivande
- Långsiktighet, framåtblickande, hopp
- Bredden. Inom socialt arbete/socialpolitik men också andra områden/ämnen.
- Mötte hat, likgiltighet och kritik

Exempel ur dödsruna - Emilia Fogelklou (1878-1972)

”Emilia Fogelklou var lärare och sedan universitetsföreläsare i sociologi och psykologi bl.a. om olika samhällssystem, om människan och människans arbete, och blev 1941 teol. Hedersdoktor i Uppsala. Hon passade inte heller in i ordinarie beföringsgångar utan var även där ensamseglaren, som sökte en farled, som på en gång korsade vetenskap, tro, konst och dikt”.

(Ingrid Schöier, 28.9 1972 ”Emilia Fogelklou död”, Svenska Dagbladet).

Några slutsatser

- De mörka avsnitten i socialpolitisk historia (rashygienen, steriliseringspolitik, vanföreanstalterna (funktionshinderspolitiken) och barnhemmen har inte uppmärksammats i någon större utsträckning.
- De socialpolitiska kvinnornas engagemang i fredsfrågor, barns- och kvinnors rättigheter, aktivismens betydelse samt antinazismen är tydliga i medierapporteringen.
- De socialpolitiska kvinnornas särskilda utsatthet har inte uppmärksammats. Exempel: utsattheten för Amelie Posse och Emilia Broomés roll och betydelse i Styrelsen för rasbiologiska institutet.

Slutsatser fortsättning

- Det var vanligast att forskare, journalister och författare beskrev efterlivet för de socialpolitiska kvinnorna.
- Våra samtida politiker refererar sällan/aldrig till socialpolitikens kvinnor i till exempel debattartiklar och opinionsbildande material.
- Politiska journalister beskriver sällan/aldrig socialpolitikens kvinnor i textinnehåll

Att hålla sig vid liv – om Amelie Posse

”Men det är sällan jag släpper mig lös att tänka på någon framtid. Det lönar sig absolut inte längre att göra några planer, vi har ju ingen aning om någonting. I min utsatta ställning kan jag naturligtvis inte ta del i något som händer här runt omkring mig. Jag kan ju så lätt åka in igen för minsta sak. Det återstår mig ingenting annat än att försöka hålla mig vid liv och hälsa”.

s.28 i Posse, Amelie (1950). Åtskilligt kan nu sägas. Stockholm: Natur & Kultur.

Tack!

Fotografier i bildspelet: Jörgen Lundälv